

EUs tjänstedirektiv – ett generalangrepp på den grundläggande servicen till Europas hushåll och industrier

Ställning antaget av EPSU:s ständiga utskott för allmännyttiga företag den 07/04/2005

Strax innan Frits Bolkestein lämnade EU-kommissionen där han var EU-kommissionär för den inre marknaden fram till november 2004, kom han med en avskedspresent till Europa och EUs medlemsstater - en avskedspresent som kommer att sysselsätta oss ganska intensivt de närmaste månaderna. Det handlar om kommissionens förslag till ett EU-direktiv om tjänster på den inre marknaden från 13 januari 2004.

Med detta direktiv vill EU-kommissionen täcka alla tjänster i medlemsstaterna som utförs mot "betalning". Med denna utvidgade definition utgår vi ifrån att direktivet även omfattar så gott som alla offentliga tjänster i allmänhetens intresse eftersom dessa i regel utförs mot "betalning". Betalning måste ske på olika sätt för alla tjänster inom den grundläggande servicen till hushållen och industrin i EUs medlemsländer (t.ex. vatten, el, renhållning).

Syftet med förslaget till det nya direktivet är att skapa en diskrimineringsfri inre marknad inom EU för alla som konkurrerar på tjänstesektorn. Meningen är att alla företag från EUs tjugofem medlemsstater i minsta möjliga mån skall påverkas av de lagar som gäller för skatte-, företags-, avtals-, ansvars- eller miljörett under sin verksamhet i andra EU-länder. Det betyder t.ex. att det inte längre kommer att finnas några villkor för ekonomiska aktiviteter när det gäller att bilda dotterbolag enligt nationell rätt. Detta är annars en regel som idag gäller i många EU-länder när det gäller aktieförvärv i andra företag eller anbudsförfaranden.

För att uppnå detta föreslås den s.k. "ursprungslandsprincipen". Enligt den skall tjänsteföretag i EUs medlemsstater följa de grundläggande lagarna i ursprungslandet under sin verksamhet. Om ett tyskt företag tillhandahåller sina tjänster i Frankrike, ett österrikiskt företag i Spanien, ett slovakiskt företag i Italien eller ett polsk företag i Tyskland gäller i dessa fall tyska, österrikiska, slovakiska och polska skatte-, ansvars-, avtals- och miljölagar.

Resultatet skulle bli att vi får tjugofem olika rättssystem (på tjugo olika språk) i tjugofem olika länder beroende på vilka EU-länder de tjänsteföretag kommer ifrån som är verksamma i de olika länderna.

När det gäller de arbets- och socialpolitiska villkoren (kollektivavtal, arbetskontrakt, socialförsäkringar, arbetslagar) skall utstationeringsdirektivet gälla, dvs. dessa villkor skall rätta sig efter det land som tillhandahåller tjänsterna.

Men bortsett från byggbranschen, där kollektivavtalen även gäller för utskickade arbetstagare, har, medlemsländerna möjlighet att välja att endast uppfylla minimikraven för andra sektorer.

Det betyder med andra ord att även de arbets- och socialpolitiska villkoren skulle rätta sig efter "ursprungslandsprincipen" inom tjänstesektorerna i dessa länder. Här skulle vi alltså direkt få en skoningslös konkurrens om en dumpning av arbetsvillkoren med en extrem försämring av kollektivavtalen och villkoren på arbetsmarknaden.

Utvecklingen av tjänsterna i allmänt eller allmänekonomiskt intresse har på senare år blivit ett viktigt tema inte bara för EU-kommissionen utan även för delar av parlamentet och ministerrådet i deras liberaliseringspolitik med att fullborda den inre marknaden.

Med Lissabon-strategin beslöt EUs regeringschefer i mars 2000 att göra EU till världens mest dynamiska och konkurrenskraftiga ekonomi fram till år 2010. Denna ekonomi skall utmärka sig genom en hög sysselsättningsnivå, en konkurrenskraftig utbildningsstandard och en utvecklad social modell.

Viktiga faktorer för att nå detta mål är att fullborda EUs inre marknad, dvs. att öppna marknaderna inom alla de ekonomiska områden som hittills inte varit underkastade den inre marknadens lagar. Hit hör i första hand tjänster som rör den grundläggande servicen till hushållen och industrin (el-, gas- och vattenförsörjning samt avfallshantering).

Ett resultat av denna strategi är t.ex. de två direktiven om den inre marknaden för el och gas från juni 2003 som tvingar företagen till s.k. unbundling, dvs. till att åtskilja sina verksamheter vad gäller produktion, handel och försäljning från transport, överföring och distribution av energi och redovisa dessa separat. Likaså skall energimarknaderna i alla EUs tjugofem medlemsstater öppnas fullständigt för alla kunder fram till 1 juli 2007 dvs. alla privata hushåll och företag skall kunna välja sina egna el- och gasleverantörer över hela Europa.

På senare år har kommissionen eller delar av EU-parlamentet även försökt göra framstötter inte bara på el- och gasmarknaderna när det gäller att liberalisera tillhandahållandet av tjänster i allmänhetens intresse.

Hit hör exempelvis en grönbok som framlades av EU-kommissionen år 2000 och en vitbok som kom i april 2003 om tjänster i det allmännas intresse. I grönboken redogör kommissionen för sina avsikter att driva igenom en omfattande liberalisering av dessa tjänster och utöka deras konkurrensmöjligheter, särskilt då vattenförsörjningen och avfallshanteringen. Detta tar man delvis tillbaka sedan i vitboken.

Det hela föregicks av en häftig kontrovers i EU-parlamentet som resulterade i ytterst liberaliseringskritiska beslut på våren 2003.

I vitboken förklarar kommissionen att man inte vill tvinga fram en ytterligare liberalisering av t.ex. vattenförsörjningen och avfallshanteringen, men att man under år 2005 i alla fall tänker lägga fram en rättsram för en avgränsning av dessa tjänster.

Även om man skjuter upp beslutet behöver det inte innebära att det inte kommer att genomföras – vi kommer därför att bli tvungna att följa upp den här diskussionen i fortsättningen.

Kommissionens grönbok om offentlig-privata partnerskap (PPP) som lades fram på våren 2004 är ett nytt exempel på hur man kan urholka tjänsterna åt allmänheten.

I denna grönbok befattar sig EU-kommissionen kritiskt med de olika modellerna för offentliga och privata partnerskap, både offentliga finansieringsupphandlingar, koncessionsavtal och gemensamt deläggande i företag.

Kommissionens målsättning är att offentliga investeringar och koncessionsavtal alltid skall upphandlas inom hela EU. Meningen är att dessa regler även skall gälla för deläggande i kommunala företag.

Likaså kritiserar kommissionen de långfristiga koncessionsavtal som är så vanliga i många länder, t.ex. för el-, gas- och vattenförsörjningen, och menar att de är skadliga för den inre marknaden och därför bör kontrolleras i framtiden.

Hit hör nu också kommissionens förslag till EUs tjänstedirektiv.

Förslaget är medvetet svagt och ungefärligt formulerat särskilt vad gäller definitionen och avgränsningen av tjänsterna i ekonomiskt intresse och tjänsterna i det allmännas eller allmänekonomiskt intresse. Istället försöker man – så att säga bakvägen – att driva på en liberalisering av tjänsterna i allmänhetens intresse på den inre marknaden.

Eftersom man låtit bli att avgränsa de olika typerna av tjänster måste vi utgå ifrån att alla områden vad gäller den grundläggande servicen till hushållen och industrin på olika sätt kommer att omfattas av detta direktivförslag.

Energiindustrin:

Principiellt skall energiindustrin, dvs. el- och gasindustrin inte omfattas av ursprungslandsprincipen. Det betyder att kraftverk, naturgaslager, transport-, överförings- och distributionsnät principiellt skall drivas enligt lagarna i det land där tjänsterna tillhandahålls samt under iakttagande av bestämmelserna om den inre marknaden för el och gas.

Men alla tjänsteområden inom energiindustrin måste betraktas med kritiska ögon.

Hit hör särskilt

- tillsyn och underhåll av elnät och kraftverk
- dotterbolag för försäljning och handel
- avläsning och fakturering
- IT- och telekommunikationstjänster
- fordonsbestånd och fastighetsförvaltning
- vakt- och säkerhetstjänster.

På dessa områden inom energiindustrin skulle EUs tjänstedirektiv kunna få dramatiska konsekvenser. Företag inom dessa sektorer skulle kunna erbjuda sina tjänster för energiindustrin över hela EU enligt lagarna i sina ursprungsländer. Speciellt i länder utan motsvarande utstationeringslagar skulle dessa företag kunna erbjuda sina tjänster enligt de arbets- och socialpolitiska villkor som råder i deras ursprungsländer. Detta skulle innebära ett massiv hot mot arbetsmarknaden och arbetsvillkoren i de länder där tjänsterna tillhandahålls.

Vattenindustrin:

Även EU-kommissionen har till följd av diskussionerna under de gångna åren sett att en fullständig liberalisering av vattenförsörjningen och avloppsvattenbehandlingen inte bara stöter på starkt motstånd från samhällets sida, utan även börjar närma sig gränserna för vad författningarna i flera av EUs medlemsländer tillåter. I en del EU-länder är det nämligen kommunernas skyldighet att försörja befolkningen med rent dricksvatten och en hygieniskt fullgod behandling av avloppsvattnet.

Därför skall EUs ramdirektiv för vatten och de nationella bestämmelserna om dricksvattenförsörjning och avloppsvattenbehandling fortsätta att gälla och därmed undantas från ursprungslandsprincipen.

De senaste diskussionerna i kommissionen pekar emellertid på att det finns en viss strävan mot att vilja differentiera vattenindustrin efter den egentliga dricksvattenförsörjningen och tjänsteverksamheterna inom vattenförsörjningen för att kunna kringgå nationella författningsregler.

Följer man denna strävan skulle kommissioner kanske komma på idén att försöka liberalisera byggnation, underhåll och tillsyn av rörledningsnät, filtrerings- och reningsverk, avläsningssystem och fakturerings-tjänster och andra tjänster inom vattenindustrin.

Det skulle betyda att även andra delar av vattenindustrin kommer att beröras av följderna av EUs tjänstedirektiv.

Avfallshantering:

Avfallshanteringen kommer bara att undantas till viss del från ursprungslandsprincipen som beskrivits ovan. Företag från andra länder kommer t.ex. också att bli tvungna att följa förordningarna om avfallstransporter i de andra länderna även i framtiden. Enligt detta förslag kan det därför hända att även pålagorna för deponeringsanläggningar eller söpförbränningsanläggningar härnäst måste uppfyllas enligt lagarna i de länder där dessa finns.

Alla andra områden inom avfallshanteringen, t.ex. sophämtning, transport och sortering av avfall, omfattas av detta direktiv.

Det betyder att avfallshanteringsföretag i angränsande kommuner och regioner skulle kunna komma med anbud som bygger på skatte-, företags-, miljö- och ansvarslagstiftningen i ursprungsländerna. Om utstationeringsdirektivet, som nämndes tidigare, inte kommer att gälla kan de även få sin personal att arbeta enligt de arbets- och socialpolitiska villkoren i ursprungsländerna.

Vi skulle då få en drastisk ökning av den dumpning av löne- och arbetsvillkoren inom avfallshanteringen som redan delvis märks och arbetsmarknaden och kollektivavtalen skulle utsättas för ett enormt tryck.

Facit: EUs tjänstedirektiv – ett generalangrepp på den grundläggande servicen till hushållen och industrin i Europa

Om förslaget om EUs tjänstedirektiv omsätts i praktiken skulle detta få ödesdigra konsekvenser för tjänsterna för den grundläggande servicen till hushållen samt inom avfalls-, energi- och vattenindustrin.

Företag – speciellt då inom tjänsteområdena i de olika branscherna – skulle kunna kringgå gällande miljö-, säkerhets-, ansvars-, företags- och skattelagar genom att starta brevlådeföretag och operera utifrån andra EU-länder med hjälp av de lagar som passar dem bäst.

Genom att EUs utstationeringsdirektiv inte genomförs heltäckande i de branscher som tillhandahåller den grundläggande servicen får dessa företag dessutom direkt möjlighet att spela ut de olika löne- och arbetsvillkoren gentemot varandra till de konkurrensvillkor som råder på marknaden. Ett dramatiskt dumpningssystem skulle bli följden och den europeiska sociala modellen – så som den är förankrad i EU-avtalen och i förslaget till EU-författningen – skulle undermineras fullständigt.

EGÖDs krav vad gäller den grundläggande servicen till hushållen och industrin

- 1. Tjänsterna i det allmännas och i allmänekonomiskt intresse skall undantas från tjänstedirektivets giltighetsområde.**

En exakt avgränsning av tjänsterna i ekonomiskt intresse, i det allmännas och i allmänekonomiskt intresse kan förhindra att tjänsterna i det allmännas intresse urholkas bakvägen.
- 2. Ursprungslandsprincipen får inte bli en huvudregel i den ekonomiska verksamheten hos företag som tillhandahåller grundläggande service till hushållen och industrin.**

Med hänsyn till säkerhets-, miljö- och ansvarsriskerna i dessa branscher måste undantagen från denna princip vara så många att det i sig inte verkar särskilt meningsfullt att formulera ursprungslandsprincipen.
- 3. En EU-täckande konkurrens inom tjänstesektorn får inte leda till en dumpning av lönevillkoren och de sociala förhållandena.**

Förutsättningen för en fri inre marknad med obegränsad konkurrens för tjänster inom EU är att medlemsstaterna genomför ett europeiskt utstationeringsdirektiv som är tvingande för alla områden – även för de branscher som tillhandahåller den grundlägganden service till hushållen och industrin.
- 4. För att skapa lika konkurrensförhållanden måste yrkeskvalifikationerna inom EU vara jämförbara.**

Inom energi-, vatten- och avfallsindustrin förutsätts vissa minimikvalifikationer för att få utöva vissa verksamheter. Om den inre marknaden för tjänster skall vidareutvecklas krävs det att man kan jämföra yrkeskvalifikationer innehållsmässigt och formellt.
- 5. För att kunna avgränsa tjänster i det allmännas eller i allmänekonomiskt intresse och tjänster i ekonomiskt intresse kräver EGÖD ett europeiskt direktiv för tjänster i det allmännas intresse.**

Syftet med ett sådant direktiv är att avgränsa dessa tjänster från den fortsatta utvecklingen av den inre marknaden inom EU och på så sätt bidra till att stärka den kommunala beslutanderätten.